

Polscy krytycy muzyczni

- [Polscy krytycy muzyczni](#)

Polscy krytycy muzyczni

Ważne daty

1857–1861 – lata ukazywania się pierwszego czasopisma muzycznego w Polsce, *Ruchu Muzycznego* pod redakcją Józefa Sikorskiego

1928–1933 – lata wydawania przedwojennego kwartalnika *Muzyka*

1945 – rozpoczyna działalność nowe czasopismo *Ruch Muzyczny*

1956 – wznowienie działalności kwartalnika *Muzyka*

Scenariusz lekcji dla nauczyciela

Źródło: online-skills, licencja: CC0.

III. Tworzenie wypowiedzi związanych z historią i kulturą muzyczną. Uczeń: wypowiada się w formie ustnej (np. dyskusja, prezentacja, debata) i/lub pisemnej (np. esej, referat) o dziełach muzycznych w oparciu o podstawową terminologię.

Nauczysz się

wymieniać tytuły najważniejszych czasopism muzycznych w Polsce;

wymieniać nazwiska najważniejszych autorów;

wymieniać zasłużone postacie dla polskiej krytyki muzycznej;

przedstawiać znaczenie krytyki muzycznej w historii muzyki;

oceniać krytycznie dzieła, wykonania.

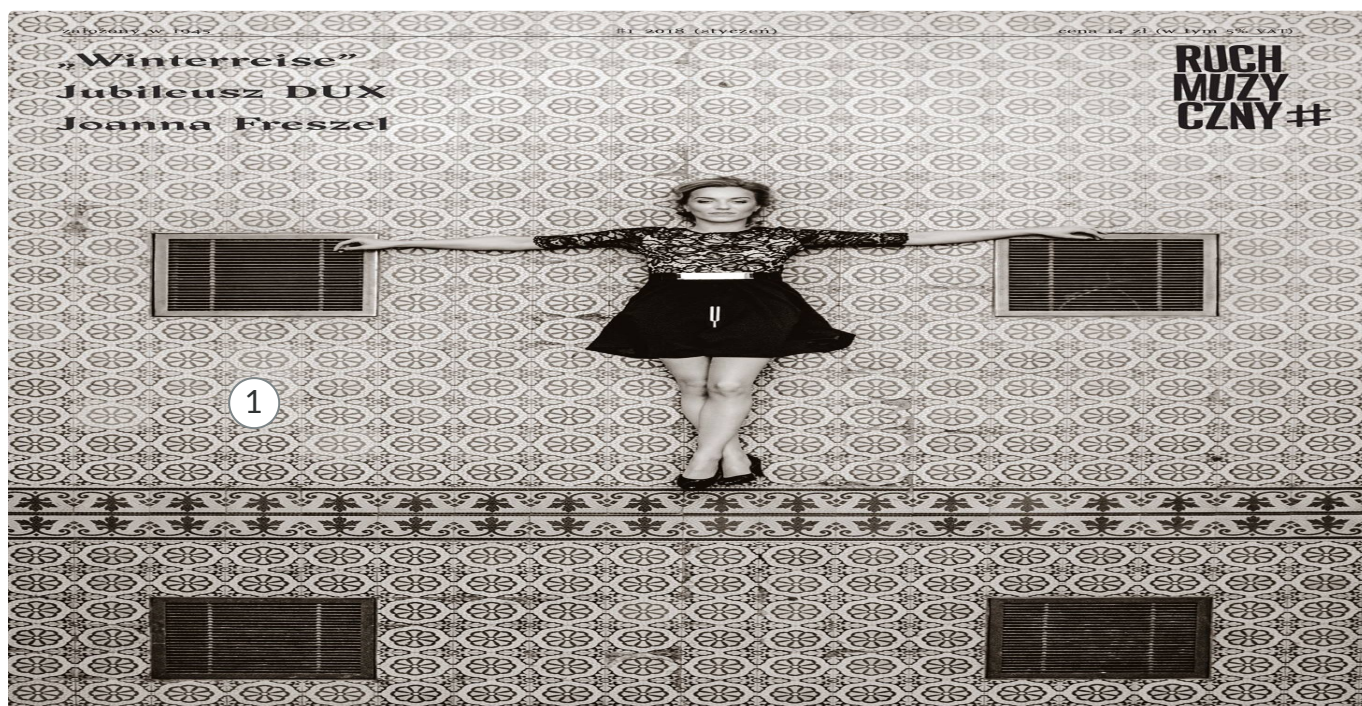
Najważniejsze polskie czasopisma muzyczne – historia

Polska publicystyka muzyczna zaczęła się kształtować już w XIX w. Jedną z pierwszych znaczących postaci w dziedzinie krytyki muzycznej był Józef Sikorski. W latach 1857–1861 był on redaktorem pierwszego polskiego czasopisma muzycznego *Ruch Muzyczny*. Do tytułu tego magazynu nawiązano w połowie XX w., kiedy to ponownie powstało czasopismo o identycznym tytule, które ukazuje się do dziś. *Ruch...* przekształcił się następnie w *Pamiętnik muzyczny i teatralny*, również pod redakcją Sikorskiego. Innym ważnym tytułem dla muzyki był tygodnik poświęcony sztuce i literaturze: *Echo Muzyczne, Teatralne i Artystyczne*. W XIX i na początku XX w. powstawały też periodyki bardziej specjalistyczne, np. *Muzyka Kościelna* czy *Muzyka w Szkole*.

Czasopismem przedwojennym, które po latach przerwy zostało wznowione jest też kwartalnik *Muzyka*. Początkowo ukazywał się on w latach 1928–1933, a następnie jako *Kwartalnik Muzyczny* w latach 1948–1950. Czasopismo prezentowało artykuły polskich publicystów oraz kompozytorów, a także tłumaczenia tekstów zagranicznych twórców, którzy opowiadali o własnych dziełach i koncepcjach teoretycznych.

Okładka przedwojennego wydania czasopisma „Muzyka” z 1929 r, wbc.poznan.pl, CC BY 3.0

1

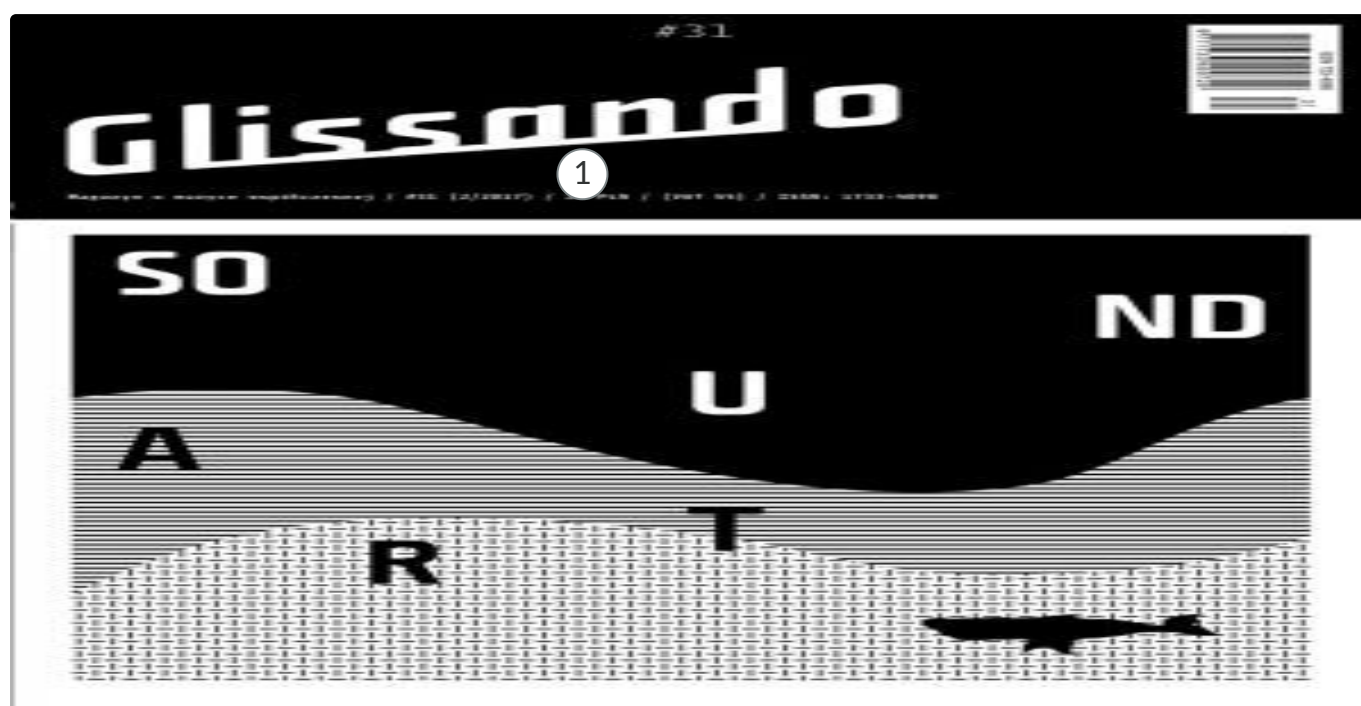
Tytuł najstarszego – XIX-wiecznego, czasopisma muzycznego w Polsce, ukazującego się ponownie od 1949 r. Do 2010 r. magazyn ukazywał się jako dwutygodnik – obecnie jest miesięcznikiem. Zawiera teksty popularnonaukowe poświęcone muzyce poważnej, wywiady z artystami, a także szereg recenzji z bardzo różnych muzycznych wydarzeń z całej Polski.

1

Miesięcznikiem również skoncentrowanym na muzyce klasycznej, a także filmowej, choć skierowanym bardziej do melomanów niż specjalistów, jest *Presto*. Zawiera liczne wywiady z muzykami, a artykuły mają charakter bardziej rozrywkowy, często przedstawiając życie muzyczne „od kuchni”.

„Presto”, prostoomuzyce.pl, CC BY 3.0

1

Magazyn poświęcony muzyce współczesnej. Ukazuje się od 2004 r. Kolejne numery poświęcone są za każdym razem innemu tematowi z gatunku muzyki nowej, a znajdują się w nich zarówno artykuły naukowe, jak również felietony i bardziej nietypowe formy wypowiedzi – na przykład grafiki.

„Glissando”, glissando.pl, CC BY 3.0

1

W dobie Internetu wiele czasopism, w tym także muzycznych, ukazuje się w sieci. *Meakultura.pl* jest czasopismem wyłącznie internetowym, w dodatku oddolną inicjatywą pasjonatów dobrej publicystyki muzycznej. Prezentuje różne gatunki muzyczne i różne formy wypowiedzi – wywiady, artykuły naukowe, felietony, recenzje, a także łączy autorów o różnym stażu i doświadczeniu – profesorów wyższych uczelni oraz stawiających pierwsze kroki krytyków muzycznych oraz studentów.

„Meakultura.pl”, meakultura.pl, CC BY 3.0

Rocznik 62 • 2017 • Nr 1 (244)

MUZYKA

Instytut Sztuki
Polska Akademia Nauk

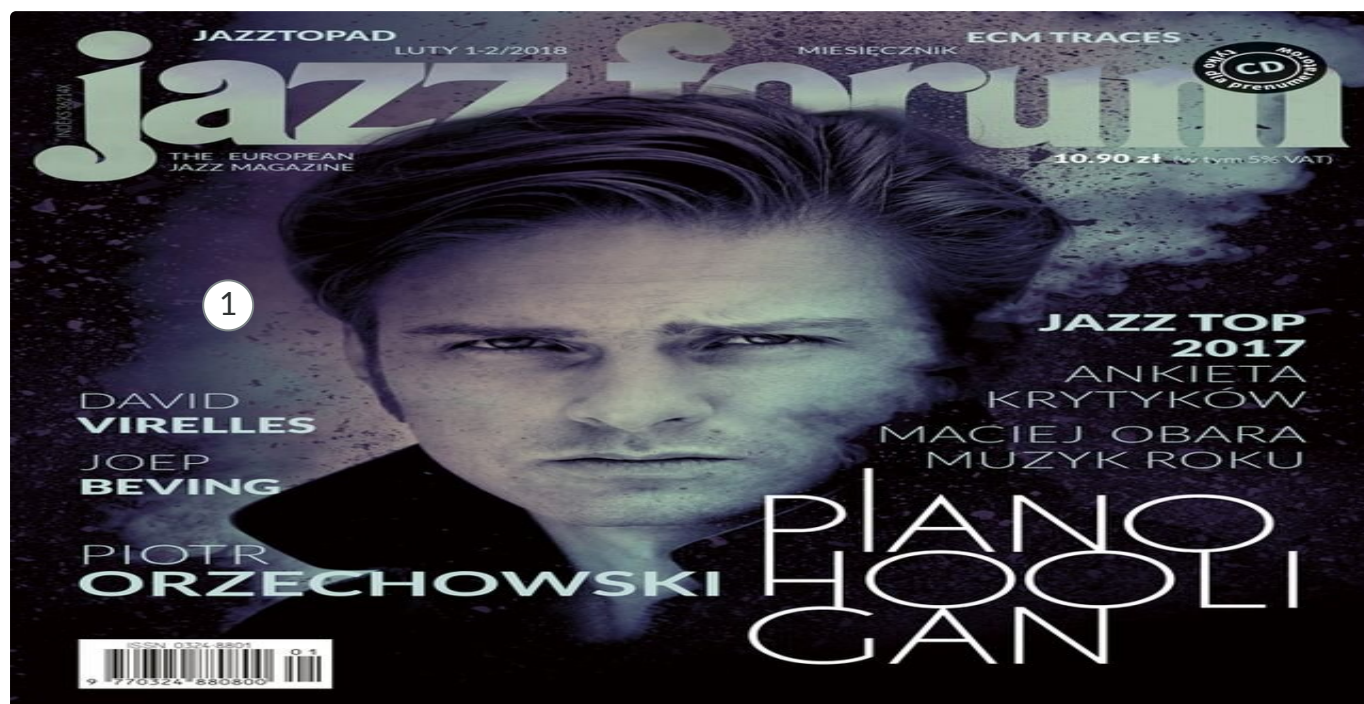
1

PL ISSN 0027-5344, Vat 5%, Cena 18 zł

1

Kwartalnik muzykologiczny, który zaczął się ukazywać przed II wojną światową w latach 1928–1933 oraz po wojnie w latach 1948–1950 jako *Kwartalnik Muzyczny* redagowany przez Adolfa Chybińskiego. W obecnej formie ukazuje się nieprzerwanie od 1956 r. Jest punktowanym czasopismem naukowym poświęconym teorii i historii muzyki, w którym artykuły są recenzowane przez ekspertów.

„Muzyka”, ispan.pl, CC BY 3.0

Jednym z najważniejszych czasopism poświęconych muzyce jazzowej w Polsce pozostaje miesięcznik *Jazz Forum*. Zawiera on głównie wywiady z muzykami oraz bardzo liczne recenzje wydarzeń muzycznych i płyt.

„Jazz Forum”, rc.fm, CC BY 3.0

Poczet polskich krytyków muzycznych

W polskiej krytyce muzycznej, zwłaszcza tej XX-wiecznej, nie brakowało wybitnych osobowości.

Piotr Rytel (1884–1970) był kompozytorem i krytykiem muzycznym jednocześnie. Pracował w Instytucie Muzycznym w Warszawie, gdzie wykładał harmonię, a po wojnie prowadził klasę kompozycji. Swoje teksty publikował w wielu czasopismach, m. in.: w *Nowościach Muzycznych*, *Scenie i Sztuce*, *Kulturze*. Dziś najlepiej pamiętane są jednak jego skrajnie ostre recenzje przejawów muzycznego modernizmu, zwłaszcza w stosunku do twórczości Karola Szymanowskiego. Podobno zdarzało mu się ostentacyjnie wychodzić z sali koncertowej, z czego zresztą prasa stroiła sobie pod jego adresem żarty, oceniając jakość koncertu po tym, czy Rytel opuścił salę.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DFjb1xcsw>

Piotr Rytel, „Romans” op.26, t. 1-15, Akademia Muzyczna im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy (AMFN), CC BY 3.0

Utwór: Piotr Rytel, „Romans” op. 26, wykonanie: Muzycy z Akademii Muzycznej im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy. Kompozycja posiada wolne tempo. Cechuje się spokojnym charakterem.

Nie tylko niespełnieni kompozytorzy (mówiąc przewrotnie), ale też ci bardzo doceniani, łączą działalność twórczą z pracą krytyka. Do takich postaci należeli Zygmunt Mycielski (1907–1987) oraz prawdziwy człowiek renesansu, Stefan Kisielewski (1911–1991).

Mycielski odebrał przed II wojną światową znakomite wykształcenie muzyczne – studiował kompozycję w Paryżu u Paula Dukasa i Nadii Boulanger. Po wojnie powrócił do Polski, gdzie współredagował *Ruch Muzyczny*, *Res Facta*, *Rocznik Chopinowski*. Publikował także w paryskiej *Kulturze*. Jego opór wobec narzuconej w Polsce władzy, m. in. podpisanie w 1975 r. listu 59 intelektualistów do władz spowodował, że teksty Mycielskiego objęto ścisłą cenzurą, a samego twórcę spotkało wiele represji – w tym usunięcie z funkcji redaktora *Ruchu...*, zakaz wyjazdów zagranicznych. Trudno też było Mycielskiemu wystawiać w tamtym okresie swoje kompozycje, choć kilkakrotnie zostały one jednak wykonane podczas festiwalu *Warszawska Jesień*.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DFjb1xcsw>

Zygmunt Mycielski, „To, co wzmacniało mnie, dla ciebie było śmiertelne” II z cyklu pięciu pieśni „Ocalenie”, AMFN, CC BY 3.0

Utwór: Zygmunt Mycielski, „To, co wzmacniało mnie, dla ciebie było śmiertelne” II z cyklu pięciu pieśni „Ocalenie”, wykonanie: Muzycy z Akademii Muzycznej im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy. Kompozycja posiada umiarkowane tempo. Cechuje się żywiołowym charakterem.

Kisielewski, piszący często pod pseudonimem *Kisiel*, był *nie tylko* krytykiem muzycznym i kompozytorem, ale także prozaikiem, a nawet politykiem – założycielem Unii Polityki Realnej i posłem na Sejm PRL. W 1945 r. założył czasopismo *Ruch Muzyczny* (drugie czasopismo o tym samym tytule, po XIX-wiecznym periodyku), którego był redaktorem naczelnym do 1948 r., a później członkiem redakcji. Publicystyka Kisiela charakteryzuje się ogromnym poczuciem humoru, ale także bardzo zdecydowanymi opiniami, często podawanymi bez przebierania w słowach. Wśród jego większych publikacji muzycznych szczególne miejsce zajmuje *Gwiazdziejczy muzyk*, będący zbiorem esejów o ulubionych kompozytorach Kisiela.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DFjb1xcsw>

Stefan Kisielewski, „Danse vive”, t. 1-30, AMFN, CC BY 3.0

Utwór: Stefan Kisielewski, „Danse vive”. wykonanie: Muzycy z Akademii Muzycznej im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy. Kompozycja posiada szybkie tempo. Cechuje się żywiołowym charakterem.

Jan Weber (1930–1992) to jeden z najwybitniejszych polskich krytyków muzycznych. Przy okazji jego postać przypomina też, że medium krytyki muzycznej jest nie tylko prasa, ale też często radiofonia. Wybitny muzykolog był przez długie lata związany z Polskim Radiem, gdzie prowadził m. in.: audycję *Reminiscencje muzyczne*. Jego audycje miały charakter gawęd, pełne były anegdot, dlatego potrafiły przyciągnąć uwagę nawet słuchaczy nieznających się na muzyce. Weber był świetnym znawcą pianistyki, a także znakomicie potrafił dostrzegać subtelne różnice w różnych wykonaniach tego samego utworu, co również można było usłyszeć w jego audycjach ukazujących się od lat 60. do 80.

Jerzy Waldorff (1910–1999) był również krytykiem, który swoją karierę rozpoczął od radia, gdzie w latach 1951–1976 wygłaszał felietony muzyczne. Za działalność opozycyjną – podpisanie listu środowiska muzycznego przeciwko zmianom w konstytucji PRL – został wyrzucony z radia. Do jego najważniejszych publikacji należały: *Sekrety Polihymnii* – rodzaj muzycznego kompendium z historii muzyki oraz zjawisk ze świata muzycznego, *Wielka gra. Rzec o Konkursach Chopinowskich*, a także cykl *Ciach go smykiem!* (1957–1969) ukazujący się na łamach czasopisma *Świat*. Waldorff był również działaczem społecznym – przyczynił się m. in. do wykupienia willi Karola Szymanowskiego *Atma*, gdzie utworzono muzeum kompozytora.

Jan Weber, polskieradio.pl, CC BY 3.0

Stefan Kisielewski, chopin.nifc.pl, CC BY 3.0

Krytycy kontra kompozytorzy – jak krytyka muzyczna oddziaływała na twórców

Spośród różnych dziedzin krytyki – tej oceniającej wykonania, nagrania fonograficzne, krytyki operowej, ogromne emocje, które zostawiają wyraźny ślad w historii muzyki, wzbudza krytyka muzyki współczesnej. Choć krytykom nie raz zarzuca się, że wylewają oni na twórców swoje frustracje z powodu zbyt niewielkiego talentu – tak jak bywało to z Piotrem Rytlewiczem – to [krytyka muzyczna](#) ma wyraźny wpływ na rozwój muzyki i kierunek, w którym podążają kompozytorzy. Zdarza się faktycznie, że recenzenci nie przebiegają w słowach, a pewne określenia przenikają do języka muzykologów. Niezwykle zjadliwe określenie ukuł pod adresem monumentalnej wokально-instrumentalnej twórczości religijnej lat 70. Stefan Kisielewski, nazywając ją *socrealizmem liturgicznym*. Podobną drogą poszedł Andrzej Chłopecki pisząc o *sacro polo* w kontekście przemiany stylu Krzysztofa Pendereckiego.

Współpraca kompozytorsko-krytyczna nie zawsze układała się jednak tak nieprzyjemnie. Często publicyści byli też znakomitymi organizatorami, którzy pomagali wypłynąć debutującym kompozytorom. Na kształt muzyki polskiej w latach 70. ogromny wpływ miał festiwal w Stalowej Woli *Młodzi Muzycy młodemu Miastu*. Jego organizatorem był teoretyk i krytyk Krzysztof Droba. Dzięki festiwalowi słynne stały się takie nazwiska twórców, jak Eugeniusz Knapik czy Krzysztof Lasoń.

Swoistym świętem dla krytyków muzycznych są właśnie festiwale muzyki współczesnej. W Polsce wydarzeniem, które raz w roku najbardziej rozpala emocje muzycznych publicystów jest legendarny festiwal *Warszawska Jesień*. O znaczeniu jakie miała krytyka muzyczna dla 50 lat istnienia festiwalu świadczy obszerny zbiór tekstów jemu poświęconych.

Zadania

Ćwiczenie 1

Jak nazywało się pierwsze polskie czasopismo muzyczne wydawane przez Józefa Sikorskiego:

☐ *Ruch Muzyczny*

☐ *Res Facta*

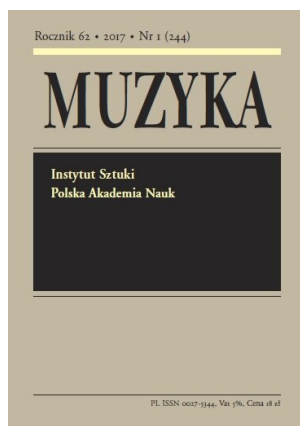
☐ *Muzyka*

Ćwiczenie 2

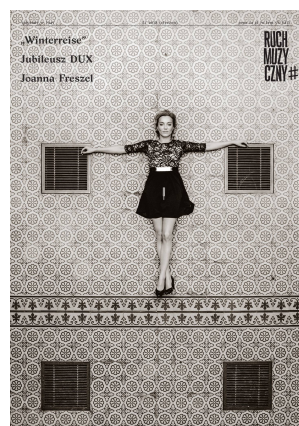
Połącz okładki czasopism z opisem zawartości podanych magazynów:

Najważniejsze czasopismo muzyczne w Polsce poświęcone tematyce jazzowej.

Muzyka współczesna, wydania tematyczne, artykuły naukowe, nietypowe formy.

Kwartalnik poświęcony teorii muzyki, punktowane czasopismo naukowe.

Muzyka poważna, wywiady z artystami, liczne recenzje z wydarzeń muzycznych w Polsce.

Ćwiczenie 3

Przyporządkuj nazwiska krytyków/autorów z tytułami ich publikacji/audycji radiowych:

Stefan Kisielewski

Sekrety Polihymnii

Jerzy Waldorff

Reminiscencje muzyczne

Jan Weber

Gwiazdozbiór muzyczny

Ćwiczenie 4

Wskaż tytuły polskich czasopism muzycznych, które wydawane były jeszcze przed II wojną światową.

☐

Glissando

☐

Muzyka

☐

Ruch muzyczny

Ćwiczenie 5

Jak nazywał się autor licznych publikacji popularnonaukowych o muzyce, np.: *Ciach go smykiem!*, *Wielka gra. Rzecz o Konkursach Chopinowskich*, *Sekrety Polihymnii*, a prywatnie właściciel jamnika Puzona?

☐

Jerzy Waldorff

☐

Piotr Rytel

☐

Stefan Kisielewski

Ćwiczenie 6

Jak nazywał się niezwykle wszechstronny krytyk muzyczny, a zarazem pisarz prozaik, kompozytor, a nawet poseł na Sejm. Autor złośliwego określenia *socrealizm liturgiczny* w stosunku do monumentalnej polskiej muzyki lat 70.

- ☐ Jan Weber
- ☐ Stefan Kisielewski
- ☐ Andrzej Chłopecki

Ćwiczenie 7

Jak nazywał się polski krytyk muzyczny, a także kompozytor z początku XX wieku – największy oponent muzyki Karola Szymanowskiego?

- ☐ Piotr Rytel
- ☐ Józef Sikorski
- ☐ Jerzy Waldorff

Polecenie 1

Przeczytaj kilka wybranych recenzji koncertów lub płyt, z różnych poznanych czasopism muzycznych – pomocne mogą się okazać strony internetowe tych magazynów. Zastanów się, które z nich bardziej Ci odpowiadają i dlaczego. Zwróć uwagę na stronę informacyjną recenzji oraz na zamieszczenie osobistych odczuć autora. Zastanów się, do kogo kierowany jest tekst recenzji.

Na podstawie tych analiz spróbuj zebrać cechy, jakie powinna zawierać interesująca recenzja muzyczna.

Polecenie 2

Zastanów się czym będą się od siebie różnić recenzje, z których jedna dotyczyć będzie wykonania jednego z koncertów Chopina przez wirtuoza X, a druga prawykonania najnowszej kompozycji kompozytora Y. Czy recenzent będzie zwracał uwagę na te same elementy. Na co powinien położyć nacisk w pierwszym, a na co w drugim przypadku. Wypisz cechy obydwu tych recenzji.

Polecenie 3

Sami wcielcie się na moment w rolę krytyków muzycznych i przygotujcie recenzję koncertu lub płyty, której ostatnio słuchaliście. Przypomnijcie sobie cechy dobrej recenzji, które podaliście w poleceniu 1. Pamiętajcie, że recenzja to nie tylko opis wydarzenia lub nagrania – nie bójcie się wyrażać własnych opinii!

Słownik pojęć

Czasopisma punktowane

czasopisma naukowe, w których artykuły są recenzowane przez specjalistów w danej dziedzinie. Za publikację w takim czasopiśmie przyznawane są punkty, które liczą się do dorobku naukowego badacza. Wśród czasopism muzycznych punktowane są m. in. kwartalnik *Muzyka* i czasopismo *Res Facta Nova*.

Krytyka muzyczna

dziedzina zajmująca się formułowaniem osądów dotyczących wartości utworów muzycznych i ich wykonania. Nie ma charakteru naukowego, jest z zasady subiektywna, jednak jej celem jest kształtowanie opinii publicznej w kwestiach muzyki.

Socrealizm liturgiczny

pojęcie użyte przez Stefana Kisielewskiego na określenie monumentalnych kompozycji wokально-instrumentalnych o tematyce religijnej, pisanych w latach 70.

Słownik pojęć został opracowany na podstawie:

Biblioteka muzyczna

Piotr Rytel, „Romans” op.26, t. 1-15, Akademia Muzyczna im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy (AMFN), CC BY 3.0

Piotr Rytel, „Romans” op.26, t. 1-15, Akademia Muzyczna im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy (AMFN), CC BY 3.0

2 Zygmunt Mycielski, „To, co wzmacniało mnie, dla ciebie było śmiertelne” II z cyklu pięciu pieśni „Ocalenie”, AMFN, CC BY 3.0

Zygmunt Mycielski, „To, co wzmacniało mnie, dla ciebie było śmiertelne” II z cyklu pięciu pieśni „Ocalenie”, AMFN, CC BY 3.0

3 Stefan Kisielewski, „Danse vive”, t. 1-30, AMFN, CC BY 3.0

Stefan Kisielewski, „Danse vive”, t. 1-30, AMFN, CC BY 3.0

Bibliografia

Andrzej Chodkowski (red.), *Encyklopedia muzyki*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995.

Adam Wiatr, *Stefan Kisielewski jako krytyk muzyczny*, „Atut”, Wrocław 2006.

Jerzy Waldorff, *Moje lampki oliwne*, „Iskry”, Warszawa 1999.